
Uitstroomkans uit de Vlaamse werkloosheid en implicaties voor het activerend arbeidsmarktbeleid

De determinanten van de uitstroom uit de werkloosheid vormen een belangrijk en veel onderzocht thema. Meer bepaald wordt vaak dieper ingegaan op de invloed van de duur van de werkloosheidsperiode op de kans werk te vinden. Algemeen stelt men vast dat deze uitstroomkans vermindert naarmate de werkloosheidsperiode langer duurt. Dit fenomeen kan echter op twee manieren worden verklaard. Ofwel gaat er inderdaad een autonoom effect uit van de werkloosheidsduur, en daalt de uitstroomkans van werkzoekenden effectief omwille van de duur van hun werkloosheid. Ofwel is er sprake van een selectie-effect. Dit is het geval als er in iedere nieuwe cohorte van instromers in de werkloosheid werklozen zijn met een hoge uitstroomkans en werklozen met een lage uitstroomkans. Naarmate de werkloosheidsduur oploopt, zal het aandeel van de werklozen met een hoge uitstroomkans dalen – die hebben immers een hoge kans om uit te stromen – terwijl het aandeel van de werklozen met een lage uitstroomkans toeneemt. Ook dan zal men vaststellen dat de uitstroomkans gemiddeld daalt met de duur van de werkloosheid, terwijl deze situatie toch duidelijk verschilt van de voorgaande. Het onderscheid tussen deze twee oorzaken heeft belangrijke implicaties naar de timing van een klantvriendelijk en kostenefficiënt activerend arbeidsmarktbeleid.

Het probleem...

Het verband tussen de duur van de werkloosheidsperiode en de uitstroomkans noemt men met een

technische term de duurzaamheidskans. Als de uitstroomkans daalt naarmate men langer werkloos is, is er sprake van een negatief verband tussen werkloosheidsduur en uitstroomkans en spreekt men van negatieve duurzaamheidskans. Wanneer wordt uitgegaan van een negatieve duurzaamheidskans, is de werkloosheidsduur zelf, of de connotaties die met een bepaalde duur samenhangen, bepalend voor de kans dat men een baan vindt. Negatieve duurzaamheidskans kan verschillende oorzaken hebben. Ten eerste wordt vaak verwezen naar het feit dat door een langdurige periode van inactiviteit een aantal vaardigheden kunnen eroderen of verouderen. Hierdoor wordt de werkloze minder productief en dus ook minder aantrekkelijk voor werkgevers naarmate de werkloosheidsduur stijgt. Ook arbeidsattitudes (bijvoorbeeld stipt naleven van afspraken, luisteren naar de baas, ...) kunnen vervagen tijdens een lange werkloosheidsperiode. Ten tweede kan negatieve duurzaamheidskans het gevolg zijn van een informatieprobleem. Werkgevers hebben bij de selectie van nieuwe

werknemers altijd te maken met beperkte informatie. Bijkomende informatie verzamelen over de individuele sollicitanten is soms onmogelijk of leidt tot

ongewenst hoge kosten. Hierdoor zijn het vaak niet de individuele kenmerken van de kandidaten, maar groepskenmerken die doorslaggevend zijn bij de aanwerving. Werkgevers selecteren de sollicitant die behoort tot een groep waarvoor ze de meest gunstige informatie kregen. Wanneer werkgevers dus van oordeel zijn dat de groep langdurig werklozen minder productief of gemotiveerd is, zullen alle individuele langdurige werklozen beoordeeld worden op basis van dit negatieve groepskenmerk. Men spreekt in dit geval van 'statistische discriminatie' (Blanchard & Diamond, 1994). Tot slot kunnen de werkzoekenden ontmoedigd raken om nog intensief te zoeken naar een nieuwe baan. Werklozen verliezen daarenboven steeds meer het contact met de arbeidsmarkt, inclusief alle daarmee samenhangende sociale netwerken. Ook dit kan zonder twijfel verdere tewerkstellingskansen hypothekeren.

Wanneer daarentegen wordt uitgegaan van een selectie-effect is het niet de werkloosheidsduur, maar de heterogeniteit onder werklozen die de uitstroomkans bepaalt. Dit proces verloopt als volgt. Stel, er zijn twee groepen die enkel verschillen op één kenmerk, bijvoorbeeld hun opleidingsniveau. Stel bovendien dat deze groepen een constante uitstroomkans hebben gedurende hun werkloosheidsperiode, er is dus geen sprake van duurzaamheidsperiode, er is dus geen sprake van duurzaamheidsperiode. De uitstroomkans van de hooggeschoolden is wel groter dan die van de laaggeschoolden. Hooggeschoolden zullen dus gemiddeld sneller uitstromen. Hierdoor verlaagt het aandeel hooggeschoolden en verhoogt tegelijkertijd het aandeel laagge-

schoolden in de steekproef naarmate de werkloosheidsperiode langer duurt. Dit zorgt er dan weer voor dat de gemiddelde uitstroomkans daalt. Wanneer het bepalende verschil tussen de twee groepen, in dit voorbeeld het opleidingsniveau, niet geobserveerd wordt, wordt dit selectie-effect vaak onterecht als negatieve duurzaamheidsperiode geïnterpreteerd.

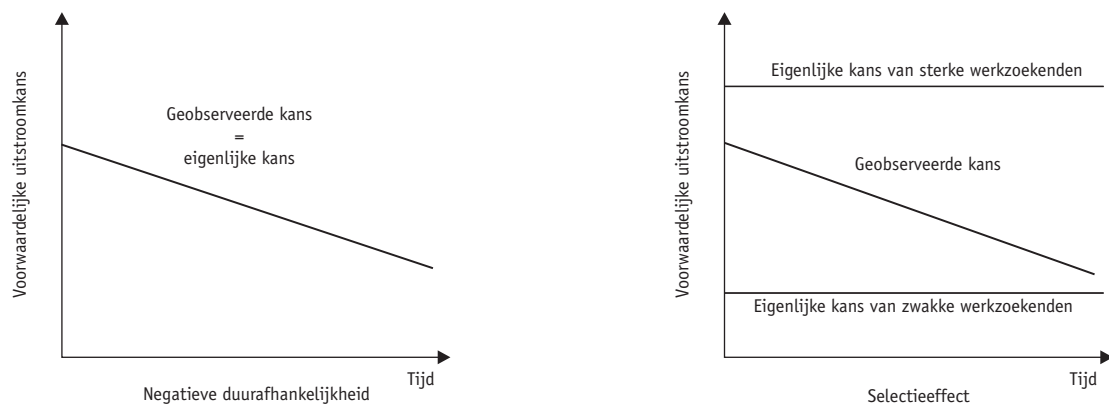
Figuur 1 geeft een grafische voorstelling van dit onderscheid.

Voor het te voeren beleid is het van belang dat een onderscheid kan gemaakt worden tussen echte en onechte negatieve duurzaamheidsperiode. Wanneer er sprake is van een echte duurzaamheidsperiode is het immers nuttig een beleid te ontwikkelen waardoor werklozen reeds in een vroeg stadium van hun werkloosheid geholpen worden om zo te verhinderen dat ze langdurig werkloos worden. Wanneer echter blijkt dat de geobserveerde dalende uitstroomkans een gevolg zijn van selectie, is het beter bepaalde groepen werklozen te helpen, ongeacht de duur van hun werkloosheid. In dit laatste geval is het bovendien van belang dat men ernaar streeft de kenmerken die de uitstroomkans verlagen in kaart te brengen.

... in Europa

Machin & Manning (1999) geven een meta-overzicht van studies die de duurzaamheidsperiode in Eu-

Figuur 1.
Negatieve duurzaamheidsperiode versus selectie-effect

ropese werkloosheidsdata bekijken. Zij stellen vast dat de meeste van deze studies vertrekken van ruwe data met een duidelijk negatieve duurzaamheidsafhankelijkheid. Zoals toegelicht is het echter mogelijk dat deze duurzaamheidsafhankelijkheid te wijten is aan de heterogeniteit tussen de werklozen. Een deel van deze verscheidenheid, zoals die op het vlak van leeftijd of opleidingsniveau, kan doorgaans eenvoudig in rekening gebracht worden bij het schatten van de uitstroomkans. Andere kenmerken die het vinden van een job kunnen beïnvloeden, zijn moeilijker te meten of zelfs te observeren. Deze verschillen vormen de zogenaamde niet-geobserveerde heterogeniteit. Wanneer de onderzoekers controleren voor geobserveerde en niet-geobserveerde heterogeniteit, blijft echter vaak nog weinig over van deze negatieve duurzaamheidsafhankelijkheid. Machin & Manning (1999) vatten samen dat in Europa meer sprake is van onechte duurzaamheidsafhankelijkheid als resultaat van een selectieproces dan van een ware negatieve duurzaamheidsafhankelijkheid. Het Verenigd Koninkrijk, waar studies wel een sterk negatieve duurzaamheidsafhankelijkheid blijven tentoon spreiden, lijkt de enige Europese uitzondering.

Meer recent onderzoek (McVicar & Podivinsky, 2001, 2003) benadrukt daarenboven dat de duurzaamheidsafhankelijkheid, mits de juiste specificatie van het duurmodel, ook kan wijzigen binnen eenzelfde werkloosheidsperiode. Zulke resultaten worden meestal gevonden in landen met een uitdovende werkloosheidsuitkering. Naar het einde van de uitkering is er dan sprake van een positieve duurzaamheidsafhankelijkheid die later terug verdwijnt of zelfs negatief wordt. Ook een studie van data met betrekking tot Waalse werklozen (Dejemeppe, 2002) geeft een gemengde duurzaamheidsafhankelijkheid aan. Uit haar analyses blijkt immers dat de duurzaamheidsafhankelijkheid wijzigt met de conjunctuur; tijdens een periode van recessie blijkt de duurzaamheidsafhankelijkheid voor werklozen in Wallonië negatief, wanneer de economie terug aantrekt, wordt deze duurzaamheidsafhankelijkheid positief.

... in Vlaanderen

Een noodzakelijke voorwaarde om zulke gemengde duurzaamheidsafhankelijkheid waar te nemen is wel dat het schattingsmodel voldoende flexibel is, en bijvoorbeeld niet a priori oplegt dat de voorwaardelijk-

ke uitstroomkans ofwel enkel stijgt, ofwel enkel daalt. Het gegroepeerd duurmodel dat voor het eerst gebruikt werd door Prentice en Gloeckler (1978) laat zulke flexibiliteit toe. In dit model wordt de werkloosheidsperiode opgedeeld in korte intervallen. Voor elk interval afzonderlijk wordt dan een constante uitstroomkans geschat. Voor de individuele heterogeniteit wordt gecontroleerd door het opnemen van een uitgebreide set achtergrondvariabelen en een gamma verdeelde correctieterm.¹

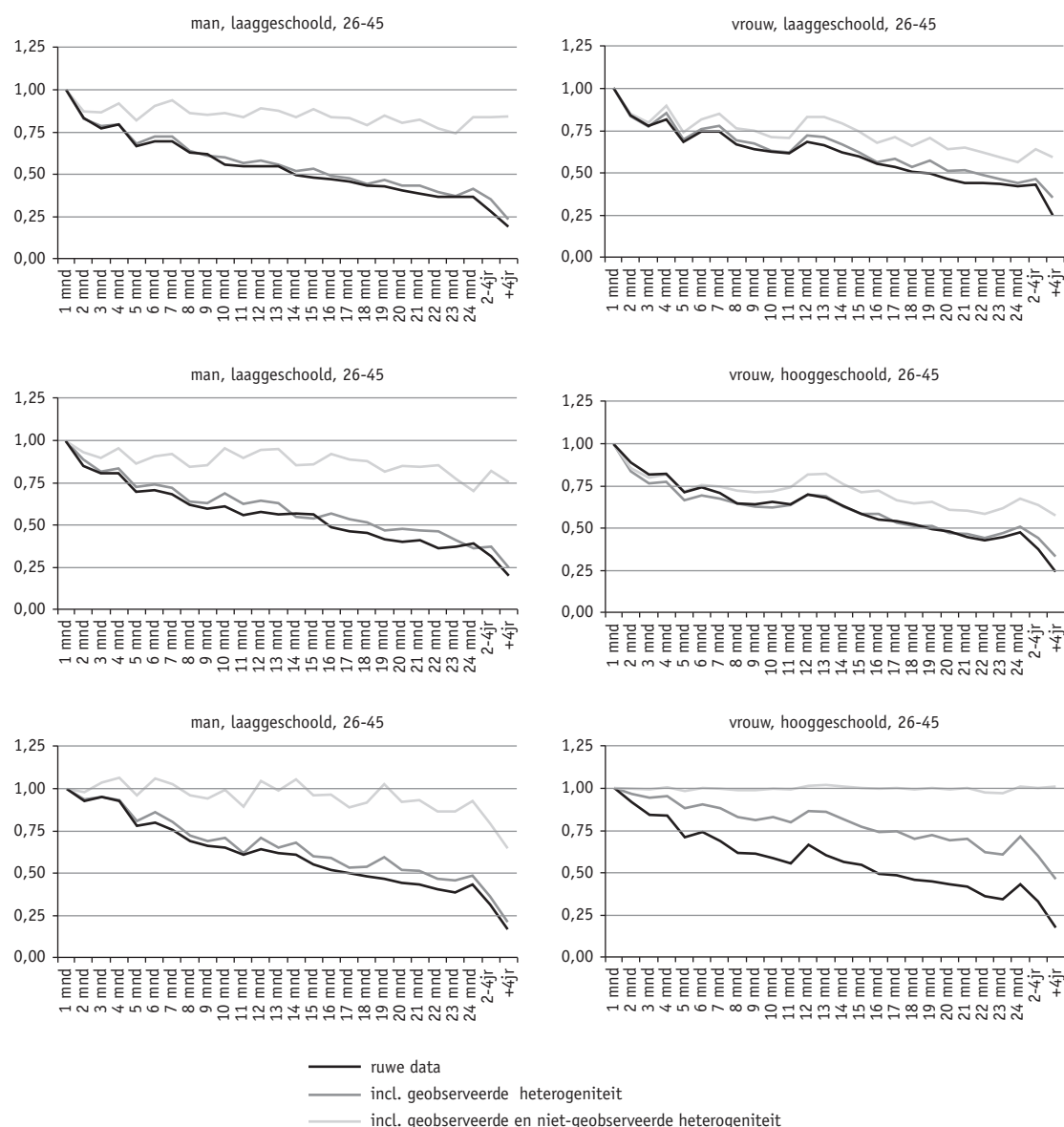
De data die gebruikt worden in deze duuranalyses werden aangeleverd door de dienst databeheer en -analyse van de VDAB. Ze bevat gegevens over de werkloosheidsperiodes van de niet-werkende werkzoekenden die tussen augustus 1995 en oktober 2007 instroomden bij de VDAB. Een centrale plaats wordt logischerwijze ingenomen door de werkloosheidsduur, die omwille van de hoger beschreven niet-parametrische schattingsmethode ingedeeld wordt in de volgende intervallen: maandelijks tot 24 maanden, twee tot vier jaar en meer dan vier jaar. Verder bevat de dataset informatie over de achtergrondkenmerken van de werkzoekenden. De persoonskenmerken die we meenemen in de analyse zijn het geslacht, de leeftijd, het opleidingsniveau, woonplaats, etniciteit, moedertaal, arbeidshandicap en mobiliteit. De invloed van de conjunctuur en veranderend beleid trachten we te vatten door het instroommoment op te nemen in de analyse. Een minpunt van de dataset is het feit dat geen onderscheid kan gemaakt worden naar de richting van uitstroom. We trachten hieraan tegemoet te komen door de leeftijd bij instroom in de werkloosheid te beperken tot 55 en veronderstellen dat de uitstroom uit de werkzoekendenbestanden voor de overige werkzoekenden in grote mate overlapt met de uitstroom naar werk.

Om de schatting van de duurmodellen te vereenvoudigen wordt de volledige populatie opgedeeld in achttien subpopulaties naar geslacht (man, vrouw), leeftijd (jonger dan 26, 26-45, 45-55) en opleidingsniveau (geen secundair onderwijs, secundair onderwijs en hoger onderwijs). Voor elk van deze achttien subpopulaties wordt eerst een model geschat dat wel rekening houdt met de verschillen in achtergrondkenmerken die opgenomen zijn in de dataset, maar geen rekening houdt met de niet-geobserveerde heterogeniteit. Uit de resultaten van deze regressies blijft de negatieve duurzaamheidsafhankelijk-

heid die we waarnamen in de ruwe data bestaan, meestal weliswaar in mindere mate. Om het effect van niet-geobserveerde heterogeniteit op de duurzaamheid te bestuderen, worden de modellen vervolgens uitgebreid met een gamma verdeelde correctieterm. Deze uitbreiding heeft enkele belangrijke gevolgen. Vooreerst blijkt het niet mogelijk om voor alle duurmodellen een gecorrigeerd model te

schatten.² Wanneer dit wel lukt, is de correctie voor niet-geobserveerde heterogeniteit wel steeds significant. Daarnaast blijkt duidelijk dat de verkregen resultaten uit het eerste model niet robuust waren. Enerzijds is het effect van de geobserveerde achtergrondkenmerken veel meer uitgesproken dan het eerste model aangaf. Anderzijds verandert de vorm van de voorwaardelijke uitstroomkans.

Figuur 2.
Genormaliseerde voorwaardelijke uitstroomkansen

De zes grafieken (figuur 2) geven de genormaliseerde voorwaardelijke uitstroomkans voor 26- tot 45-jarige werkzoekenden, die in dit artikel van nabij bekeken worden, weer. Zoals gezegd worden deze uitstroomkansen afzonderlijk geschat voor mannen en vrouwen, voor laag-, midden- en hogeschoolden.

De zwarte curve geeft de negatieve duurzaamheidskans zoals die blijkt uit de ruwe data; voor alle bestudeerde subpopulaties is deze uitstroomkans meer dan gehalveerd na 24 maanden werkloosheid.

De tweede, donkergrijze, curve die weergegeven wordt in de grafieken, geeft de genormaliseerde voorwaardelijke uitstroomkans zoals die geschat werd in het eerste duurmodel. In dat duurmodel werd nog geen rekening gehouden met mogelijk niet-geobserveerde heterogeniteit, maar wel met geobserveerde verschillen tussen werklozen en werkloosheidsperiodes. De achtergrondvariabelen waarvoor in deze fase gecontroleerd worden, zijn de volgende: instroomjaar, leeftijd, etniciteit, moedertaal, woonplaats, onderwijsniveau, arbeidhandicap en mobiliteit. De donkergrijze curve blijft nauw aansluiten bij de oorspronkelijke zwarte. Enkel bij de hogeschoolde vrouwen blijkt een duidelijke afname van de negatieve duurzaamheidskans. Dit wijst erop dat voor deze groep sprake is van een selectieproces én dat deze selectie, alleszins ten dele, gesteund is op de waargenomen kenmerken.

De derde, lichtgrijze, curve, tot slot, geeft de resultaten van het duurmodel dat zowel controleert voor de geobserveerde als voor de niet-geobserveerde heterogeniteit. Waarneer de gamma verdeelde correctieterm opgenomen wordt, wijzigt de voorspelde uitstroomkans duidelijk. Voor mannen en hogeschoolde vrouwen verdwijnt de negatieve duurzaamheidskans volledig. Enkel voor laag- en middengediplomeerde vrouwen oefent de lengte van de werkloosheidsduur nog steeds een negatieve invloed op de uitstroomkans uit.

De empirische analyses geven aan dat heterogeniteit een belangrijke factor is in het verklaren van de duurzaamheidskans in de uitstroomkans. Voor de laag- en middengediplomeerde vrouwen vinden we nog een beperkte echte negatieve duurzaamheidskans. Voor de mannen en de hogeschoolde vrouwen blijkt de negatieve duurzaamheidskans onecht. Deze vaststelling heeft belangrijke implicaties voor het te voeren beleid. Indien echte negatieve

duurafhankelijkheid het kernprobleem is, kan langdurige werkloosheid vermeden worden door in de beginfase van de werkloosheid activerende maatregelen te nemen voor alle werklozen. Het is dan immers belangrijk om te vermijden dat de werkloosheidsduur te veel zou oplopen, aangezien dat proces zelf de uitstroomkans van de werkloze hypothekeert.

Indien de negatieve duurzaamheidskans echter onecht blijkt, zoals onze resultaten voor de meeste groepen suggereren, is het zinvoller het beleid meer selectief te richten op de groepen met een lage uitstroomkans. Men kan de mismatch tussen de gevraagde en aangeboden kwalificaties van deze groepen trachten te remediëren via onder meer werkervaring, opleiding en tewerkstellings-subsidies.

De moeilijkheid in deze is natuurlijk het identificeren van de groepen met de lage uitstroomkans. De achtergrondkenmerken, waarvoor gecontroleerd werd, kunnen reeds een eerste indicatie van hun profiel geven. We overlopen de belangrijkste effecten hier kort. Het hebben van een arbeidshandicap of een leefloon ontvangen, heeft voor alle onderzochte subpopulaties een uitgesproken negatief effect op het vinden van een job. Personen van Turkse of Maghrebijnse origine of met een niet-Europese nationaliteit hebben eveneens een lagere uitstroomkans. Doorgaans is er geen onderscheid tussen Belgen en Europeanen, enkel bij de hogeschoolde vrouwen scoort deze laatste groep ook verrassend slecht. Leeftijd lijkt geen effect te hebben voor mannen. Eerder onderzoek (Bollens & Heylen, 2005) gaf reeds aan dat de invloed van leeftijd voor mannen pas vanaf 45 begint te spelen. Ook het licht negatieve effect bij de vrouwelijke subgroepen ligt in de lijn van de resultaten van dit eerder onderzoek. Binnen de grote opleidingscategorien laag-, midden- en hogeschoold werd een onderscheid gemaakt naar opleidingsniveau. Bij mannen blijkt het gevolgd hebben van technisch of beroepsgericht onderwijs de kans op tewerkstelling voor zowel laag- als middengediplomeerden te vergroten. Kunstonderwijs verlaagt de kans voor deze groepen. Bij vrouwen zien we weinig differentiatie naar onderwijsniveau, enkel afgestudeerden uit de vierde graad beroepsonderwijs hebben significant betere tewerkstellingskansen dan anderen die een diploma van het secundair onderwijs behaalden. Voor de hogeschoolden werd een onderscheid gemaakt tussen diploma's uit het

hoger onderwijs enerzijds en universitaire diploma's anderzijds. Hier werden noch voor mannen als voor vrouwen verschillen gevonden. Mobiliteit van de werkzoekenden, in de analyses geoperationaliseerd als het hebben van een rijbewijs en/of een auto, heeft voor allen een licht positieve invloed op de voorwaardelijke uitstroomkans. Een laatste groep variabelen die meegenomen werd in de analyse, zijn de instroomjaren. Aan de hand van deze variabelen wordt getracht wijzigingen in de conjunctuur te vatten. De resultaten geven aan dat in periodes van hoogconjunctuur de uitstroomkans voor alle groepen verhoogt.

Het belang van de niet-geobserveerde heterogeniteit in de bovenvermelde schattingsresultaten suggereert echter duidelijk dat de uitstroomkans niet alleen wordt beïnvloed door kenmerken die gekend zijn (leeftijd, opleidingsniveau, enzovoort), maar ook door kenmerken waarover geen informatie beschikbaar is (bijvoorbeeld het algemeen voorkomen, het taalgebruik, de sociale vaardigheden, ...).

Dit maakt dat het boven geformuleerde advies – richt het activerend beleid voornamelijk op die werklozen die een lage uitstroomkans hebben – moeilijk te operationaliseren is bij de start van de werkloosheidsperiode. Aangezien het onderscheid tussen een hoge en een lage uitstroomkans deels berust op niet-geobserveerde verschillen, zal men op basis van de wel gekende informatie immers niet met voldoende zekerheid kunnen voorspellen welke werkloze wel, en welke niet een hoog risico loopt op langdurige werkloosheid. Vandaar het aangepaste beleidsadvies dat men eerder terughoudend moet zijn in het aanbieden van activerende maatregelen aan recent werkloos geworden personen. Een groot aandeel van de pas ingestroomde werklozen zullen overigens vrij snel, en op eigen kracht, terug uitstromen. Hier zou de inzet van activerende maatregelen maar leiden tot overbodige uitgaven. Na verloop van een zekere werkloosheidsduur zal het selectieproces al gedeeltelijk zijn werk gedaan hebben, en zal men automatisch de werklozen met een lagere uitstroomkans overhouden, die dus veel minder kans hebben om op eigen kracht uit de werkloosheid te geraken. Hier kan de inzet van activerende maatregelen dan wel een verschil maken.

Het getrapte begeleidingsmodel dat de VDAB sinds een aantal jaren hanteert, beantwoordt aan de bovenstaande rationale: in de eerste fase van de

werkloosheid ligt de nadruk hierbij op het automatisch aanbieden van gepaste vacatures. Na verloop van tijd gaat men de overblijvende werkzoekenden eerst telefonisch en vervolgens persoonlijk benaderen met een geïndividualiseerd traject naar werk.

Vicky Heylen
Joost Bollens
HIVA

Noten

1. Theoretisch gezien is er geen reden om aan te nemen dat deze niet-geobserveerde heterogeniteit gamma verdeeld zou zijn. Initieel werd deze manier van corrigeren toegepast omwille van rekentechnische redenen. Abbring & van den Berg (2003) rechtvaardigden het gebruik van deze verdeling echter door aan te tonen dat heel wat heterogeniteitsverdelingen convergeren naar een gamma verdeling.
2. Het uitgebreide model kon (nog) niet geschat worden voor jonge hooggeschoolde vrouwen, jonge hoog- en middengeschoolde mannen en werkzoekenden ouder dan 45.

Bibliografie

- Abbring, J. & van den Berg, G. 2003. The Nonparametric Identification of Treatment Effects in Duration Models. *Econometrica, Econometric Societ*, 71(5): 1491-1517.
- Blanchard, O.J. & Diamond, P.A. 1994. Ranking, Unemployment Duration, and Wages. *Review of Economic Studies*, Blackwell Publishing, 61(3): 417-34.
- Bollens, J., Heylen, V. & Vos, S. 2003. *Evaluatie van de huidige screeningspraktijk in het kader van een preventief activerend beleid*. Leuven: HIVA.
- Bollens, J. & Heylen, V. 2006. *De sluitende aanpak. Een evaluatie van de effectiviteit van de vroegtijdige en sluitende aanpak van de werkloosheid in Vlaanderen (2002-2004)*. Leuven: HIVA.
- Dejemeppe, M. 2002. *Unemployment persistence in Belgium. An in depth econometric analysis of the flows out of unemployment*. UCL.
- Lancaster, T. 1990. *The Econometric Analysis of Transition Data*. New York: Cambridge University Press.
- Machin, S. & Manning, A. 1999. The causes and consequences of longterm unemployment in Europe. In O. Ashenfelter, & D. Card (Eds.), *Handbook of Labor Economics*, vol. 3C. Amsterdam: Elsevier Science.
- McVicar, D. & Podivinsky, J. 2001. *Duration Dependence and Routes Out of Joblessness for Young People*.

- Working Papers 66, Northern Ireland Economic Research Centre.
- McVicar, D. & Podivinsky, J. 2003. *Unemployment Duration Before and After New Deal*. Royal Economic Society Annual Conference 2003 153, Royal Economic Society.
- Prentice, R.L. & Gloeckler, L.A. 1978. Regression analysis of grouped survival data with application to breast cancer data. *Biometrics*, 34 (1): 57-67.